

## مطالعه ظرفیت‌های گردشگری میراث فرهنگی و طبیعی در نوار ساحلی مکران استان هرمزگان

علی‌رضا رازقی<sup>۱</sup>

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۳/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۱۵

### چکیده

ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی، به‌عنوان جاذبه‌های گردشگری، نقش شایان‌توجهی در ارتقای نظام گردشگری هر سرزمین ایفا می‌کند. نوار ساحلی مکران در جنوب شرق ایران، به‌علت برخورداری از ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی به‌عنوان ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری، نیازمند انجام مطالعات لازم برای ارائه برنامه‌های راهبردی و مدون مداخلاتی است. هدف از انجام تحقیق حاضر مطالعه و توصیف ظرفیت‌های گردشگری میراثی سواحل مکران هرمزگان به‌منظور تلاش در جهت ارتقای کیفیت گردشگری است که بر مبنای بررسی ظرفیت‌های میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس) و طبیعی مرتبط با نظام گردشگری در نوار ساحلی مکران واقع در استان هرمزگان میسر شده است. این پژوهش به شیوه توصیفی و با اتکا به استقرا در مطالعه و شناسایی ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی در نوار ساحلی مکران هرمزگان صورت پذیرفته است. نتایج نشان می‌دهد که نقش ظرفیت‌های میراث طبیعی در مکران در نظام گردشگری منطقه شایان توجه است و پس‌از آن ظرفیت‌های میراث فرهنگی ملموس و سپس میراث فرهنگی ناملموس در برنامه‌های مداخلاتی مطرح می‌شوند. بهبود اقتصاد منطقه و تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت بکر پیرامون از مهم‌ترین ویژگی‌هایی است که از سوی میراث فرهنگی و طبیعی تأمین شده است. از مهم‌ترین مصادیق واجد ارزش‌های میراث طبیعی جنگل‌های مانگرو، خور یا تالاب تیاب، گل‌فشان پوراف سرزه، کوه‌های آهکی و مریخی، غار چله‌خانه سرزه، تپه‌های ساحلی کوهستک، سواحل شهری جاسک، دو دریاچه نمک کلربند و دریاچه شیرین بحل، رودخانه میناب، چشمه‌های گوگردی سدیچ، جزیره بحل سیریک، مجموعه گشرهای منطقه، صیدگاه گهردو و جانورانی چون شتر است و مصادیقی چون محوطه قلعه و کوه مبارک، روستای گیگن، پوشش و تزئینات وابسته، صنایع دستی، صنایع سنگین بومی و پنجشنبه‌بازار میناب در گروه میراث فرهنگی ملموس و آیین‌ها و رسوم، بازی‌ها، غذاها و روش‌های صید سنتی در گروه میراث فرهنگی ناملموس، جزو مصادیق دارای انطباق غالب با ویژگی‌های گردشگری در منطقه است. با توجه به نقش مهم ظرفیت‌های گردشگری میراث طبیعی در نوار ساحلی مکران هرمزگان در راهبردهای تحرک‌بخشی به ظرفیت‌های گردشگری منطقه، استفاده از این ظرفیت‌ها دارای اولویت است.

**واژگان کلیدی:** ظرفیت‌های گردشگری، میراث فرهنگی، میراث طبیعی، نوار ساحلی مکران هرمزگان.

۱. نویسنده مسئول: استادیار دانشگاه هنر، تهران (razeghi@art.ac.ir)

## مقدمه

ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی، به‌عنوان جاذبه‌های گردشگری، نقش شایان توجهی در ارتقای نظام گردشگری هر سرزمین ایفا می‌کند. کشور ایران، به‌علت داشتن جاذبه‌های طبیعی، آثار باستانی ملی، تمدنی، تاریخی، زیارتی و... (فرهودی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۶)، به‌منزله یکی از قطب‌های مهم گردشگری فرهنگی و طبیعی در جایگاه مناسب بین‌المللی قرار دارد.<sup>۱</sup> در این میان، سرزمین مکران یک جغرافیای تاریخی ژئواستراتژیک و ژئوپلیتیک (نعمتی‌نیا، ۱۳۹۵) است که با داشتن تمدنی دیرینه و ظرفیت‌های فرهنگی و طبیعی، براساس مفهوم مدرن گردشگری که از اواخر قرن بیستم مطرح شده، برای توسعه گردشگری فرهنگی و طبیعی جنوب شرق کشور مناسب است. این منطقه در جنوب شرقی ایران و جنوب غربی پاکستان قرار دارد و در طول خلیج عمان از رأس‌الکوه در غرب شهرستان میناب در استان هرمزگان تا لاس‌بلا در جنوب غربی ایالت بلوچستان پاکستان گسترده است (مسقطی، ۱۳۹۵: ۳). نوار ساحلی مکران در کشور ایران در دو استان سیستان و بلوچستان و هرمزگان گسترده شده است. دو شهرستان نیک‌شهر و چابهار در بخش جنوبی این سرزمین و در استان سیستان و بلوچستان قرار دارند و شهرستان‌های میناب، سیریک و جاسک نیز در استان هرمزگان واقع شده‌اند (مهرآفرین و همکاران، ۱۳۹۱: ۷) که در نوشتار حاضر محدوده جغرافیایی تحقیق را دربر می‌گیرند.

وجود ظرفیت‌های فرهنگی (ملموس و ناملموس) و طبیعی فراوان در نوار ساحلی مکران واقع در استان هرمزگان و ضرورت شناسایی، طبقه‌بندی و معرفی این ظرفیت‌ها که گامی اساسی برای توسعه نظام گردشگری منطقه به‌شمار می‌رود و از راهبردهای توسعه نوار ساحلی مکران شناخته می‌شود، محققان را بر آن داشت تا به انجام چنین تحقیقی اقدام کنند. از آن‌جاکه برای تحقق هدف‌های توسعه همه منابع اجتماعی اعم از منابع انسانی، اقتصادی، فضایی و محیطی باید به‌کار گرفته شود (احمدی لاشکی و شیخ‌الاسلامی، ۱۳۹۴)، تحقیق حاضر به شیوه توصیفی و با اتکا به استقرا در مطالعه و شناسایی ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی در نوار ساحلی مکران هرمزگان صورت پذیرفته است و در نهایت پاسخ سؤال‌های تحقیق بر مبنای مطالعات میدانی و توصیف‌های صورت‌پذیرفته احصا شده‌اند. هدف از انجام این پژوهش مطالعه و توصیف ظرفیت‌های گردشگری میراثی سواحل مکران هرمزگان به‌منظور تلاش برای ارتقای کیفیت گردشگری است که بر مبنای بررسی ظرفیت‌های میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس) و طبیعی مرتبط با نظام گردشگری در نوار ساحلی مکران واقع در استان هرمزگان میسر شده است. شایان ذکر است در مطالعات پیشین عمدتاً ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی میناب، سیریک و جاسک به‌صورت تفکیک‌شده معرفی شده است، اما در این تحقیق با رویکردی یک‌پارچه مبتنی بر مطالعه و طبقه‌بندی تمامی ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی و با هدف ارتقای کیفیت گردشگری میراثی در کل نوار ساحلی مکران استان هرمزگان به این مهم پرداخته شده است، به‌نحوی که ظرفیت‌های یادشده و شاخص‌ترین آن‌ها در محدوده جغرافیایی پژوهش نیز

۱. با توجه به گزارش شورای جهانی مسافرت و گردشگری (World Travel and Tourism Council) در سال ۲۰۱۲ میلادی، ایران در صنعت گردشگری، دارای رتبه چهارم در خاورمیانه و رتبه ۳۶م در میان ۱۸۰ کشور جهان است (جغرافی صمیمی و خبر، ۱۳۹۲).

معرفی شده‌اند. در این فرایند، علاوه بر تأمین هدف یادشده، بخشی از بستر لازم برای برنامه‌ریزی در جهت ارتقای کیفیت‌های حوزه گردشگری منطقه، توأم با ارتقای وجوه کیفی و کمی معیشت بومیان، با بهره‌مندی از ظرفیت‌های مزبور در سال‌های آتی نیز فراهم خواهد شد. براین اساس سؤالات تحقیق بدین شرح است:

۱. مهم‌ترین ویژگی‌ها و شاخص‌ترین مصادیق واجد ارزش در مواریت طبیعی، فرهنگی ملموس و فرهنگی ناملموس مرتبط با گردشگری در نوار ساحلی مکرانِ هرمزگان کدام است؟
۲. کدام یک از مواریت طبیعی، فرهنگی ملموس و فرهنگی ناملموس دارای اهمیت غالب در ارتقای کیفیت گردشگری در نوار ساحلی مکرانِ هرمزگان به‌شمار می‌رود؟

### مروری بر ادبیات موضوع

صنعت گردشگری در هر منطقه موجب توسعه تجارت‌های کوچک، افزایش سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی، جذب نیروی کار بیشتر و کاهش بیکاری می‌شود (Page et al., 2017) و توسعه آن به چشم‌انداز بلندمدت اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی نیاز دارد (Andersen et al., 2016). در این صنعت ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری یکی از مؤلفه‌های اصلی و به‌مثابه منابع خامی است که بهره‌برداری بهینه از آن‌ها مستلزم انجام مطالعات شناختی و معرفی آن‌هاست (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲). نوار ساحلی مکران، به‌علت برخورداری از ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی به‌عنوان ظرفیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری، نیازمند انجام مطالعات لازم به‌منظور ارائه برنامه‌های راهبردی و مدون مداخلاتی است، زیرا تاکنون به‌سبب تمرکز بیشتر بر سواحل خلیج فارس، به سواحل ارزشمند مکران توجه درخور نشده و با ادامه این روند ظرفیت‌های بی‌شماری در این منطقه بر اثر کم‌توجهی از دست خواهد رفت. علاوه بر آن، وجود برخی مسائل و مشکلات معیشتی و اجتماعی در ارتباط با ظرفیت‌های این منطقه و همچنین اشارات بند ۲۱ام سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، که بر توسعه محور چابهار - خرمشهر و به‌ویژه توسعه سواحل مکران تأکید دارد، لزوم توجه مطالعاتی و عملیاتی در این منطقه و اهمیت تحقیق حاضر را روشن‌تر می‌سازد.

میراث را می‌توان یادگاری از گذشتگان تعریف کرد که انسان اکنون با آن زندگی می‌کند و سپس آن را به نسل‌های بعد می‌سپارد تا از آن بیاموزند، شگفت‌زده شوند و لذت ببرند (Jopela, 2011: 1). بنابر این تعریف، آنچه درخصوص میراث باید در نظر گرفت آن است که میراث فقط مربوط به آثار ملموس و یا انسان‌ساخت نیست، بلکه شامل یک فرهنگ ناملموس و معنوی و حتی پدیده‌های طبیعی نیز می‌شود. به‌طور کلی، در موضوع میراث ارتباط اجتناب‌ناپذیری میان فرهنگ و طبیعت وجود دارد؛ قرابت مکانی، تشابه ساختاری و جایگاه فرهنگی میراث فرهنگی و طبیعی سبب می‌شود در موضوع گردشگری نیز این دو میراث در کنار هم قرار گیرند و بخشی از ظرفیت‌های گردشگری شناخته شوند (کبیری هندی و دانه‌کار، ۱۳۹۰: ۱۴۹).

میراث فرهنگی ردپای انسان در طول تاریخ و حامل پیامی انسانی است. عنصر اساسی که هدف

اصلی را در فعالیتهای میراث فرهنگی تأمین می‌کند حضور انسان است (حجت، ۱۳۸۰: ۸۹). میراث فرهنگی بر دو نوع است: میراث فرهنگی ملموس (مادی) و میراث فرهنگی ناملموس (معنوی) (توحیدی، ۱۳۸۱: ۱۱-۱۲). میراث فرهنگی ملموس به مجموعه مظاهر مادی اطلاق می‌شود که خارج از وجود انسان تحقق مادی و فیزیکی دارد و میراث فرهنگی ناملموس مجموعه مظاهری است که گرچه وجود مادی ندارد، اما جلوه‌های مادی آن قابل درک و بررسی است (کبیری هندی و دانه‌کار، ۱۳۹۰: ۱۴۹). میراث طبیعی نیز مفهومی عینی و ملموس و از نظر حقوقی مفهومی روشن است (رضوانفر، ۱۳۹۵: ۱۳۷ و ۱۳۹) و دربردارنده آثار طبیعی شامل ترکیبات فیزیکی و زیست‌شناختی یا مجموعه‌ای از این نوع ترکیبات است که از نظر زیبایی‌شناسی یا علمی اهمیت جهانی دارند؛ همچون ترکیبات ارضی و جغرافیایی طبیعی و مناطق کاملاً مشخص که زیستگاه حیوانات و منطقه رشد گیاهان در معرض تهدید است و از نظر علمی و حفاظت ارزش جهانی دارد (کبیری هندی و دانه‌کار، ۱۳۹۰: ۱۴۹-۱۵۰). براین اساس، پدیده‌های طبیعی همچون کوه‌ها، دشت‌ها، تپه‌ها، آبشارها، تالاب‌ها، دریاها و دریاچه‌ها، گیاهان و حیوانات میراث طبیعی شناخته می‌شوند.<sup>۲</sup> علاوه بر تعاریف فوق، میراث مشترک نیز در یک مجموعه قرارگرفتن آثار و بناهای دارای ارزش میراث فرهنگی با آن دسته از پدیده‌های طبیعی است که براساس ضوابط یونسکو میراث طبیعی به‌شمار می‌آیند (غنمی و همکاران، ۱۳۸۵: ۵۱۲). در تحقیق حاضر نیز آن گروه از ظرفیتهایی که واجد ارزش‌های میراث فرهنگی و طبیعی به‌طور هم‌زمان هستند جزو این گروه از میراث به‌شمار می‌روند.

میراث فرهنگی با نظام گردشگری، به‌عنوان یکی از شیوه‌های ارتباط بین فرهنگی (Rezvani, 1995: 18-20)، پیوندی تنگاتنگ دارد (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۹-۸۰) و یکی از اساسی‌ترین ظرفیتهای گردشگری شناخته می‌شود<sup>۳</sup> که نمایانگر یک کشور و مردم آن و منعکس‌کننده تنوع و تجسمی از آن سرزمین است (Edgell, 2006). در نگاهی جامع، آنچه نقش ظرفیتهای میراث فرهنگی را در نظام گردشگری پررنگ می‌کند فرایند مهم فرهنگ‌پذیری در اواخر قرن اخیر است که میل گردشگران به کسب تجارب فرهنگی متفاوت را بررسی می‌کند و آن را یکی از انگیزه‌های اصلی گردشگری مطرح می‌کند و از طریق تجربه‌کردن فرهنگ حقیقی و مظاهر ملموس و ناملموس آن در قالب میراث فرهنگی ملموس و ناملموس (همچون هنر، موسیقی، معماری، صنایع‌دستی)، که هر یک جزو

۱. میراث فرهنگی برحسب نحوه انتقال آن به دو گروه منقول و غیرمنقول قابل تفکیک است. میراث فرهنگی منقول شامل اشیای باستانی و تاریخی و هنری است که در گنجینه‌های ملی و شخصی نگهداری می‌شود. میراث فرهنگی غیرمنقول شامل تپه‌ها، محوطه‌ها، بناها، کتیبه‌ها، نقش‌برجسته‌ها، گورستان‌های باستانی، شهرها و بافت شهری است. این آثار قابل نقل و انتقال نیست و باید در محل خود حفظ و نگهداری شود؛ البته گاه ضرورت ایجاب می‌کند که با یاری گرفتن از فناوری برای حفاظت بهتر برخی از این آثار به جایگاه‌های امن منتقل شوند (توحیدی، ۱۳۸۱: ۱۲-۱۱).

۲. می‌توان گفت میراث طبیعی به‌مثابه سوژه‌های فرهنگی حاصل تحولات مدرنیته یا دنیای متجدد امروزی است. در نتیجه توسعه تمدن جدید و آگاهی حاصل از آن، بشر امروزی به مقوله‌ای به نام طبیعت توجه می‌یابد و طبیعت برای او به‌مثابه مسئله‌ای فرهنگی مطرح می‌شود. انسان امروزی می‌خواهد از یک سو با سیطره بر طبیعت آن را در مسیر منافع خود به حرکت درآورد و از سوی دیگر می‌خواهد با مهار طبیعت از مصیبت‌ها و فاجعه‌های طبیعی چون سیل، زلزله، آتشفشان و خشک‌سالی رهایی یابد و طبیعت وحشی را به موجود آرام متمدن مبدل سازد که در شهرها کنار انسان امروزی زندگی کند و زندگی انسان امروزی را سرشار از زیبایی و سلامت نماید. این میل و تلاش برای تسلط بر طبیعت به کمک دانش و فناوری مدرن صورت می‌گیرد (رضوانفر، ۱۳۹۵: ۱۳۹).

۳. ظرفیتهای میراث فرهنگی تشکیل‌دهنده گونه‌ای شاخص از گردشگری به نام گردشگری فرهنگی است.

ظرفیت‌های میراث فرهنگی به‌شمار می‌روند، صورت می‌پذیرد (Tover and Lokwood, 2008: 368). شایان ذکر است که میراث فرهنگی و صنعت گردشگری رابطه‌ای دوسویه دارند؛ ضمن آن‌که ظرفیت‌های میراث فرهنگی بر نظام گردشگری و توسعه آن تأثیرگذار است، گردشگری و به‌ویژه گردشگری فرهنگی که منتج از این ظرفیت‌هاست نیز بر تبادول و تعامل فرهنگ‌ها تأثیری مستقیم می‌گذارد.

میراث طبیعی بیانگر مفهومی فرهنگی از طبیعت است. در واقع ظرفیت‌های طبیعت، برای این‌که در نظام گردشگری قرار گیرند، نیاز به فرهنگی شدن و تغییراتی دارند و در این معنا به میراث طبیعی و ظرفیت‌های آن تبدیل می‌شوند. گردشگری طبیعی که شکل نوین و گزیده‌ای از گردشگری محسوب می‌شود، منتج از ظرفیت‌های میراث طبیعی است و بخش مهمی از فعالیت‌های جهانگردی را در جهان تشکیل می‌دهد (Walpole and Goodwin, 2000). زمانی که ظرفیت‌های میراث طبیعی در ارتباط با نظام گردشگری قرار می‌گیرد، گردشگران برای بهره‌گیری از زیبایی‌های طبیعی و جلوه‌های آن همچون رشته‌کوه‌های مرتفع، کوهستان‌ها، کوهپایه‌ها، جنگل‌ها، جلگه‌ها، دره‌های عمیق، بیابان‌ها و دیگر جاذبه‌ها و ظرفیت‌های طبیعت سفر می‌کنند (محمدی‌زاده، ۱۳۹۴: ۱۳) که البته در این فرایند بخشی از سرمایه لازم برای حفاظت از محیط‌زیست و ظرفیت‌های میراث طبیعی از طریق درآمدهای حاصل از این نوع گردشگری نیز تأمین می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۰: ۱۱۶).

### پیشینه تحقیق

امروزه اصطلاحات گردشگری فرهنگی و گردشگری میراث به جای یکدیگر به‌کار می‌رود. با توجه به این‌که کنوانسیون میراث جهانی یونسکو در سال ۱۹۷۲ میلادی میراث را به دو دسته فرهنگی و طبیعی تقسیم کرده است، در دیدگاه‌های توسعه گردشگری، میراث طبیعی و میراث فرهنگی با وجود تفاوت‌های موضوعی با یکدیگر برهم‌کنش دارند (نکوئی صدی، ۱۳۸۸: ۱۱). موضوع ظرفیت‌های میراث گردشگری، به‌منزله یکی از منابع مهم که توجه برنامه‌ریزان گردشگری را به خود جلب کرده و توانایی بالقوه زیادی در جذب گردشگر از مناطق دور و نزدیک و به‌طور کلی در توسعه گردشگری دارد (موسوی، ۱۳۹۲: ۷)، در سطح ملی و بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته است.

موضوع گردشگری و نقش ظرفیت‌های میراثی در آن و رابطه دوسویه میان آن‌ها در منشورهای گردشگری فرهنگی (۱۹۷۶ میلادی) (ICOMOS, 2000: 195-204)، قانون باغ‌های تاریخی منشور فلورانس (دسامبر ۱۹۸۲ میلادی) با تأکید بر موضوع ارتباط میان میراث فرهنگی و گردشگری، بیانیه سنت آنتونیو (۱۹۹۶ میلادی) مبتنی بر بیانیه کیوتو (۱۹۶۷ میلادی) با تأکید بر گردشگری فرهنگی و با هدف توجه به اصالت در امر حفاظت و مدیریت میراث فرهنگی و ضرورت توسعه پایدار برای محدوده‌های فرهنگی (Habibi and Maghsoudi, 2010: 151-154)، پیش‌نویس هشتم منشور بین‌المللی گردشگری فرهنگی، مدیریت گردشگری در مکان‌های عمده میراث (۱۹۹۹ میلادی) با تأکید بر ترغیب حراست، تضمین حفاظت و ارتقای بناها و محوطه‌های تاریخی (ICOMOS, 2000: 195-204)، بیانیه مکزیکوسیتی (۱۹۹۹ میلادی) که از آخرین منشورهای صادره از سوی ایکوموس درباره گردشگری

فرهنگی و مدیریت گردشگری در محوطه‌ها و بناهای تاریخی است، با تأکید بر مفهوم جامع و جهانی میراث و تعامل آن با گردشگری برای تبادل فرهنگی، ارتباط مکان‌های میراثی و گردشگری پویا از طریق حفاظت و توسعه پایدار و لازم و ملزوم بودن مرمت و حفاظت بافت‌های کهن و تاریخی و صنعت گردشگری مورد توجه قرار گرفته است (Habibi and Maghsoudi, 2010: 151-154).

منشور بین‌المللی گردشگری فرهنگی مصوب ۱۹۹۹ میراث فرهنگی و طبیعی را جزو مهم‌ترین جنبه‌های گردشگری مطرح می‌کند. اصل دوم این منشور بیان می‌کند که رابطه بین میراث و گردشگری رابطه‌ای پویاست و باید بر تضادها و تعارض ارزش‌ها فائق آید. این رابطه باید به شیوه‌ای پایدار شود که به نفع نسل‌های کنونی و آینده باشد. همچنین در اصل ششم این منشور آمده است که برنامه‌های حفاظت گردشگری باید مشخصه‌های میراث فرهنگی و طبیعی را حفظ کند و ارتقا دهد. بیانیه مکزیکوسیتی نیز میراث طبیعی و فرهنگی را در معنای گسترده آن متعلق به تمام انسان‌ها می‌داند و بیان می‌کند که تعاملی پویا بین میراث فرهنگی و گردشگری وجود دارد. بنابر این منشور، میراث طبیعی و فرهنگی، مثل تنوع فرهنگ‌های زنده، جاذبه‌های گردشگری عمده و مهمی است (ICOMOS, 2000). اصل چهارم منشور اخلاقیات جهانگردی (اکتبر ۱۹۹۹ میلادی) نیز، با موضوع جهانگردی، این صنعت را ابزاری برای استفاده از میراث بشر و وسیله‌ای برای پیشرفت عنوان کرده است. در این ماده، منابع جهانگردی متعلق به میراث مشترک انسان‌هاست؛ یعنی هر جامعه‌ای در سرزمین خود حقوق خاص خود و تعهدات خود را دارد. سیاست‌ها و فعالیت‌های جهانگردی باید در جهت حفظ میراث فرهنگی، هنری و باستانی باشد و این میراث ارزشمند را برای نسل‌های بعدی حفظ کند و منتقل سازد. فعالیت‌های جهانگردی باید به نحوی طرح‌ریزی شود که تولیدات فرهنگی - سنتی، صنایع دستی و آداب و رسوم محلی حفظ و درعین حال شکوفا شود، نه آن‌که باعث خارج شدن آن‌ها از استاندارد و مانع شکوفایی آن‌ها شود.

در سطح ملی نیز پژوهش‌هایی درباره جایگاه میراث در گردشگری به انجام رسیده است. در جدول ۱ پنج مورد از این تحقیقات بررسی و مرور شده است.

جدول ۱: بررسی و مرور تحقیقات علمی داخلی مرتبط با ظرفیت‌های گردشگری میراث

ردیف	مؤلف (ها)	سال	عنوان	قلمرو مکانی پژوهش	روش	یافته‌ها و نتایج کلیدی
۱	زارع اشکذری و دیگران	۱۳۹۵	تحلیلی بر نقش جاذبه‌های میراث فرهنگی در توسعه و جذب گردشگری شهری در ایران مرکزی	یزد	توصیفی تحلیلی	بازدید ۹۰ درصدی گردشگران از جاذبه‌های میراث فرهنگی شهر یزد و آشنایی ۵۰ درصد از ایشان با جاذبه‌های مذکور نشان از تبلیغات مؤثر در این حوزه دارد. همچنین رضایت گردشگران از عوامل بسیار مهم رونق گردشگری این شهر است.

۲	عباس‌زاده، محمدمرادی و احمدی	۱۳۹۴	نقش ارزش‌های میراث معماری و شهری در توسعه گردشگری فرهنگی، مطالعه موردی بافت تاریخی ارومیه	ارومیه	کاربردی توسعه‌ای ANP	مسجد جامع و بازار تاریخی به ترتیب در رتبه اول و دوم و میدان ایالت در رتبه سوم به‌لحاظ ارزشی قرار دارند و می‌توان از این سه مکان میراثی به‌عنوان نقاط معرف‌محور گردشگری فرهنگی نام برد.
۳	جعفری و فتاحی‌دارنی	۱۳۹۱	بررسی جاذبه‌ها، میراث فرهنگی و ظرفیت‌های گردشگری در توسعه پایدار، نمونه موردی روستای کندوله از توابع استان کرمانشاه	کرمانشاه	توصیفی تحلیلی	توسعه گردشگری هم دارای آثار مثبت و هم آثار منفی به‌ویژه در بعد زیست‌محیطی است و برقراری تعادل در این زمینه نیازمند اتخاذ سیاست‌های متناسب با حوزه گردشگری است. جاذبه‌ها و میراث فرهنگی در هر دو بعد مادی و معنوی می‌تواند به موضوع گردشگری و توسعه پایدار کمک کند.
۴	کیانی و درویشی	۱۳۹۲	نقش چشم‌اندازهای طبیعی و تاریخی در جذب گردشگر و توسعه گردشگری شهری، مطالعه موردی شهر دره‌شهر	دره‌شهر (شرق استان ایلام)	توصیفی تحلیلی سوات	توسعه گردشگری شهری از طریق بهبود زیرساخت‌ها و برنامه‌ریزی تبلیغاتی مانند تهیه فیلم درباره جاذبه‌های طبیعی تاریخی گردشگری بهبود می‌یابد.
۵	حسن‌پور لمر و ستاری ساربانقلی	۱۳۹۲	بررسی و تحلیل نقش صنعت گردشگری در ساختار شهرهای تاریخی، مطالعه موردی شهر تاریخی ماسوله	ماسوله	توصیفی تحلیلی (مشاهده مستقیم)	وجود گردشگران در شهر تاریخی ماسوله موجب افزایش اشتغال، مرمت بافت فرسوده، احداث فضاهای اقامتی، تفریحی و ارتقای کمی و کیفی مسیرهای شهری و ابعاد گوناگون فرهنگی و اجتماعی شهر شده است.

بررسی‌ها و مطالعات نشان می‌دهند که موضوع بررسی نقش میراث فرهنگی و میراث طبیعی در نظام گردشگری، در حوزه‌هایی چون مکران که دارای ظرفیت‌های چشمگیری در گردشگری است، نیاز

به افزایش مطالعات و برنامه‌ریزی مبتنی بر شناخت دارد. لذا در تحقیق حاضر بر نقش میراث فرهنگی و طبیعی در توسعه و ارتقای گردشگری تأکید شده است.

### روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر به شیوه توصیفی و با اتکا به استقرا در مطالعه و شناسایی ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی در نوار ساحلی مکران هرمزگان صورت پذیرفته است. این فرایند با مطالعات میدانی و توصیف هر یک از ظرفیت‌های احصاشده به سؤال‌های تحقیق پاسخ داده است. همچنین، با رویکردی یک‌پارچه مبتنی بر مطالعه و طبقه‌بندی تمامی ظرفیت‌های میراث فرهنگی و طبیعی و با هدف ارتقای کیفیت گردشگری میراثی در کل نوار ساحلی مکران استان هرمزگان، ظرفیت‌های یادشده و شاخص‌ترین آن‌ها در محدوده جغرافیایی تحقیق معرفی شده است.

این روش محققان را در کسب اطلاعات دست‌اول درباره موضوع مورد تحقیق یاری می‌دهد. بدین ترتیب از اطلاعات جمع‌آوری‌شده، که مشتمل بر مطالعات میدانی و گردآوری‌های اسنادی و کتابخانه‌ای است، توصیف‌های تحلیلی و ادراکی و طبقه‌بندی‌شده به‌دست می‌آید (دلاور، ۱۳۷۴: ۲۵۵). به‌طور خلاصه، قلمرو موضوعی و مکانی و زمانی تحقیق حاضر ظرفیت‌های میراثی و متناسب با گردشگری در سواحل مکران هرمزگان شامل شهرستان‌های میناب، سیریک و جاسک در بازه زمانی زمستان ۱۳۹۶ تا بهار ۱۳۹۷ است و اطلاعات در آن دوره جمع‌آوری و طبقه‌بندی شده است. پس از شناسایی ظرفیت‌های میراثی در سواحل مکران هرمزگان که به‌عنوان جاذبه‌های گردشگری مطرح است، این ظرفیت‌ها در ۲۴ حوزه طبقه‌بندی شده و در هر گروه موقعیت مکانی ظرفیت‌ها به تفکیک سه شهرستان میناب، سیریک و جاسک مشخص شده است. در ادامه مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری که در خصوص هر ظرفیت می‌توان در نظر گرفت شناسایی شده و براساس آن مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌های مزبور انتخاب شده است. در نهایت، ۹۰ ظرفیت میراثی که مشتمل بر ظرفیت‌های میراث فرهنگی، طبیعی و یا مشترک است مقاصد اصلی گردشگری در جغرافیای مکانی تحقیق معرفی شده است.

### یافته‌های تحقیق

در این تحقیق، با مطالعات میدانی و رجوع اسنادی و کتابخانه‌ای، درباره ظرفیت‌های میراثی قلمرو تحقیق در حوزه‌های گوناگونی چون پوشش گیاهی، باغات و مزارع، خور یا تالاب، گل‌فشان، کوه‌ها و اشکال فرسایش یافته، غارها، تپه‌های ساحلی، سواحل، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها، چشمه و چشمه‌آبشار، جزایر و شبه‌جزیره‌ها، گشرها، صیدگاه‌ها، جانوران، معماری و شهرسازی، روستاهای دارای ویژگی‌های خاص گردشگری، پوشش و تزئینات وابسته، آیین‌ها و رسوم، بازی‌ها، غذاهای بومی، جاذبه‌های صیادی بومی، صنایع دستی و صنایع سنگین بومی اطلاعاتی جامع به‌دست آمده و به‌منظور دستیابی به اهداف تحقیق توصیف و تحلیل شده است.

براین‌اساس، انواع جاذبه‌ها در قالب ۲۴ گروه مذکور طبقه‌بندی شده و مصادیق جاذبه هر گروه جاذبه در هر یک از شهرستان‌ها ذیل شهرستان عنوان شده است. برای نمونه می‌توان در گروه پوشش



گیاهی و باغات و مزارع به جنگل‌های مانگرو در هر سه شهرستان، در گروه خور یا تالاب به تالاب تیاب در میناب و تالاب آذینی در سیریک و خور لوران در جاسک، در گروه گل‌فشان‌ها به گل‌فشان پوراف در سیریک و گل‌فشان نژاد افضلی در جاسک، در گروه کوه‌ها و اشکال فرسایش‌یافته به رشته‌کوه‌های بشاگرد در سه شهرستان و کوه‌های مریخی در سیریک و اشکال فرسایش بادی در جاسک، در گروه غارها به غار چله‌خانه سرزه در سیریک و غار سادرمند در جاسک، در گروه تپه‌های ساحلی به تپه‌های ساحلی کرگان در میناب و تپه‌های ساحلی کوهستک در سیریک و تپه‌های ساحلی کوه مبارک در جاسک، در گروه سواحل به سواحل کرگان و کهنه‌شهر در میناب و سواحل کوهستک و گهرود در سیریک و سواحل بالآمده عبد و بیاهی و سواحل کوه مبارک در جاسک، در گروه دریاچه‌ها به دریاچه نمک کلربند و دریاچه آب شیرین بحل در سیریک، در گروه رودخانه‌ها به رودخانه میناب در میناب و رودخانه جگین در جاسک، در گروه چشمه و چشمه‌آبشار به چشمه آب گرم گیودر در میناب و چشمه گوگردی سدیج در جاسک، در گروه جزایر و شبه‌جزیره‌ها به جزیره بحل در سیریک و تنب خلفان در جاسک، در گروه گشرها به مجموعه گشراهای گنگان در جاسک، در گروه صیدگاه‌ها به صیدگاه کرگان در میناب و صیدگاه گهرود در سیریک و صیدگاه کوه مبارک در جاسک، در گروه جانوران به پرندگان و شتر در هر سه شهرستان، در گروه معماری و شهرسازی به کلات نادرشاهی در میناب، قلعه شاداب در سیریک و قلعه کوه مبارک در جاسک، در گروه روستاها به روستاهای کرد رضوی در میناب و زیارت در سیریک و بهمدی در جاسک، در گروه پوشش و تزیینات وابسته به انواع لباس و پوشش‌های سنتی مانند برقع در هر سه شهرستان، در گروه آیین‌ها و رسوم به انواع مراسم‌ها و جشن‌ها مانند آیین‌های ازدواج در هر سه شهرستان، در گروه بازی‌ها به انواع بازی‌های بومی مانند دارتوپا در هر سه شهرستان، در گروه غذاهای بومی به انواع غذاهای بومی مانند پودینه و قلیه‌ماهی در هر سه شهرستان، در گروه جاذبه‌های صیادی بومی به انواع روش‌های صید سنتی مانند چلبند و هو در هر سه شهرستان، در گروه صنایع دستی به سفال میناب و حصیربافی در هر سه شهرستان، در گروه صنایع سنگین بومی به کارگاه‌های ساخت و مرمت لنج در تیاب میناب و سیریک و جاسک، و در گروه بازارها به پنجشنبه‌بازار میناب، بازارچه‌های مرزی سیریک و جاسک اشاره کرد.

پس از انجام مطالعات مزبور، با دسته‌بندی اطلاعات به‌دست‌آمده از ظرفیت‌های موجود در منطقه به تفکیک سه شهرستان، ظرفیت‌هایی که بیشترین مؤلفه‌های غالب و تأثیرگذار را در گردشگری منطقه دارند، مصادیق هدف معرفی شده‌اند. جدول ۲ این ظرفیت‌ها را به تفکیک هر یک از انواع جاذبه‌ها نشان می‌دهد. در این جدول، متناسب با هر گروه از انواع ظرفیت‌های گردشگری، مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای صنعت گردشگری تعریف شده است که برای هر گروه کدی جداگانه شامل کدهای A تا Y در نظر گرفته شده است. از میان ظرفیت‌های مذکور، مصادیق دارای انطباق غالب با این مؤلفه‌ها که واجد ارزش برای برنامه‌ریزی در حوزه گردشگری هستند به‌طور مجزا با کدهای N1 تا N90 به‌عنوان مصادیق گردشگری معرفی شده است.

جدول ۲: معرفی ظرفیت‌های میراثی مرتبط با گردشگری در سواحل مکران هرمزگان

ردیف	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	انواع میراث	
	میناب	سیریک	جاسک			
جاذبه طبیعی، باغی و میراثی	جنگل‌های مانگروی بندر تیاب/ باغات انبه/ نخلستان/ گل یاسین/ درخت چندصدساله/ باغات لیمو و نارنج/ مزارع هشت‌بندی/ باغات روستای گلشوار/ مزارع هندوانه/ گیاهان دارویی/ مزارع مرتبط با صنعت	جنگل‌های مانگروی تالاب آذینی/ گیاهان دارویی/ مزارع مرتبط با صنعت نساجی/ دیگر باغات مرکبات و مزارع/ سایر پوشش گیاهی	جنگل‌های مانگروی خور سورگلم/ جنگل‌های مانگروی پورافسرا/ جنگل‌های مانگروی خلاصی/ جنگل‌های مانگروی پنو/ جنگل‌های مانگروی رایج/ مزارع هندوانه/ مزارع تنباکو/ گیاهان دارویی/ مزارع مرتبط با صنعت نساجی/ دیگر باغات مرکبات و مزارع/ سایر پوشش گیاهی	A1. تعدد و گستردگی در منطقه مکران هرمزگان A2. منحصربه‌فرد و خاص منطقه مکران هرمزگان A3. پیشینه تاریخی و واجد میراث تاریخی A4. دسترسی مناسب A5. زیستگاه جانوران متنوع و مرتبط با حیات منطقه A6. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه‌های گوناگون A7. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و فضای سبز به‌واسطه هم‌نشینی با سایر عناصر طبیعی A8. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی (عدم مداخلات انسانی شاخص و تخریبی) A9. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی A10. استقبال‌پذیری گسترده از سوی گردشگران	N1	۱. جنگل‌های مانگروی تیاب، آذینی، خلاصی و عناصر مرتبط با آن‌ها (مناطق حفاظت‌شده) میناب و تیاب، رود گز و گابریک
	۲. باغات انبه میناب			A7. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و فضای سبز به‌واسطه هم‌نشینی با سایر عناصر طبیعی A8. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی (عدم مداخلات انسانی شاخص و تخریبی)	N2	
	۳. نخلستان‌ها			A9. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی A10. استقبال‌پذیری گسترده از سوی گردشگران	N3	
	۴. گل‌های یاسین				N4	
	۵. مزارع هندوانه میناب و جاسک				N5	
خور، تالاب	تالاب تیاب/ خور کلاهی/ تالاب بندزرک/ خور چاخا/ تالاب‌های جزر و مدی	تالاب آذینی/ خور سیریک/ خور میگی (نیوم ریخ)/ تالاب قندی (کندی)/ خورهای	خور لوران/ خور خلاصی و خورهای کوچک همجوار/ خور سورگلم (صیدگاه)/ خور لوختراش/ خور پهنو/ خور حد/ خور گابریک/ خور کرتی	B1. وسعت و گستردگی در منطقه مکران هرمزگان B2. پیشینه تاریخی و واجد میراث تاریخی B3. دسترسی مناسب B4. زیستگاه و پناهگاه متنوع‌ترین و خاص‌ترین گونه‌های جانوری، آبزیان و گیاهان آبی مرتبط با حیات منطقه B5. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از	N6	۱. تالاب تیاب
					N7	۲. تالاب آذینی
					N8	۳. خور خلاصی
					N9	۴. خور لوران

۱. قلعه کدر در یا کلات نادرشاهی در میان نخلستان بزرگی در جنوب میناب قرار گرفته است.

شماره حوزه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث		
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	تاریخی
کل فشان		حدفاصل کرتان تا بریزگ / خور جومحله / تالاب چالاک یا کوهستک	تالاب‌های جزر و مدی	جنبه‌های گوناگون B6. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و فضای سبز به‌واسطه هم‌نشینی با جنگل‌های مانگرو B7. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی (عدم مداخلات انسانی شاخص و تخریبی) B8. گذرگاهی بودن به‌لحاظ پهلوگیری لنج‌ها و مشاهده آن‌ها B9. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی B10. استقبال‌پذیری گسترده از سوی گردشگران	N10 ۵. خور کرتی			
		گل فشان پوراف / گل فشان پریشتران / گل فشان پوراف سرزه / گل فشان دودر	گل فشان گوان / گل فشان هردان / گل فشان پوراف شهرنو / گل فشان بونجی / سایت گل فشان نژاد افضلی / دیگر گل فشان‌های جاسک	C1. کم‌نظیر بودن در منطقه مکران هرمزگان C2. منحصربه‌فرد در شرق آسیا به‌لحاظ ارتفاع و وسعت دهانه C3. دسترسی مناسب C4. امکان بهره‌وری اقتصادی و بهبود زیرساختی C5. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران حوزه درمانی و طبیعت	N11 ۱. گل فشان پوراف سرزه N12 ۲. سایت گل فشان نژادافضلی			
اشکال		رشته‌کوه‌های بشاگرد در بخش شهرستان	رشته‌کوه‌های بشاگرد در بخش شهرستان جاسک / اشکال فرسایش بادی در	D1. وسعت و گستردگی در منطقه مکران هرمزگان D2. خاص منطقه مکران هرمزگان به‌لحاظ شکلی و ساختاری D3. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت	N13 ۱. کوه‌های آهکی میناب N14 ۲. کوه‌های مریخی (بیر)			

شماره	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث							
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	ناملموس					
۳۰	رشته کوه‌ها	سیریک / کوه‌های مریخی (بیر) / اشکال فرسایش یافته گرز، دیو، هودو و دودکش جن / سایر اشکال فرسایشی در سیریک (حاشیه شرقی جاده‌ی سیریک به جاسک) / سایر کوه‌ها و رشته کوه‌ها	جاسک / سایر کوه‌ها و رشته کوه‌ها	به واسطه هیجان انگیزی و مفرح بودن D4. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی D5. برخورداری از جذابیت‌های علمی و کاوشگرانه	N15	۳. اشکال فرسایش بادی در سیریک و جاسک							
									۱. غار چله‌خانه سرزه	N16	E1. تعدد در منطقه مکران هرمزگان	غار سادرمند / سایر	غار تاریکستان
									۲. غار پالور	N17	E2. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و رسوم ناملموس و اصیل بومیان منطقه با آن	غارهای منطقه	کلمویی / غار چله‌خانه سرزه
					N18	۳. غار لیحو کوند							



انواع میراث	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	طبیعی	فرهنگی	فرهنگی	فرهنگی	
	جاسک	سیریک	میناب							
				<p>ساحلی و دریا</p> <p>G5. چشم‌اندازهای زیبا و بکر ساحلی (کرانه‌های ماسه‌ای، صخره‌ای و کوهستانی، شهری، بالاآمده، روستایی و...)</p> <p>G6. پهلوگیری و تردد لنج‌ها، قایق‌ها و کشتی‌های صیادی و تجاری</p> <p>G7. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی</p> <p>G8. دسترسی مناسب</p> <p>G9. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران</p>	<p>۶. سواحل بالاآمده عبد و بیاهی</p> <p>N29</p> <p>۷. ساحل گتان</p> <p>N30</p> <p>۸. ساحل کوه مبارک</p> <p>N31</p> <p>۹. سواحل شهری جاسک</p> <p>N32</p>					
			<p>H1. کم‌نظیر بودن در منطقه مکران هرمزگان</p> <p>H2. منحصر به فرد به لحاظ هم‌نشینی با سایر عناصر طبیعی مانند جزایر</p> <p>H3. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه‌های گوناگون</p> <p>H4. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و عوارض طبیعی بکر و کم‌تعدد</p> <p>H5. عدم مداخلات انسانی شاخص و تخریبی</p> <p>H6. دسترسی مناسب</p>			<p>۱. دریاچه نمک کلر بند</p> <p>N33</p> <p>۲. دریاچه آب شیرین بحل</p> <p>N34</p>				
							<p>I1. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه‌های گوناگون</p> <p>I2. تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و جغرافیایی</p>	<p>۱. مسیل رودخانه‌ی میناب</p> <p>N35</p> <p>۲. رودخانه جگین</p> <p>N36</p>		

عق جاذبه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث			
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	فرهنگی	فرهنگی
چشمه و چشمه آبشار	چشمه آب گرم گیودر / سایر چشمه و چشمه آبشارها در سیریک	سایر چشمه و چشمه آبشارها در سیریک	چشمه‌های گوگردی / سدیج / سایر چشمه و چشمه آبشارها در جاسک	J1. برخورداری از خواص درمانی و پتانسیل‌های مرتبط J2. دسترسی مناسب J3. امکان بهره‌وری اقتصادی از ظرفیت‌های مرتبط با چشمه‌ها در منطقه J4. تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و موهبات طبیعی J5. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران حوزه درمانی	N37	آبی حوزه مکران هرمزگان I3. امکان طراحی و ایجاد چشم‌اندازهای درون شهری و برون شهری I4. دسترسی مناسب I5. هم‌نشینی عوارض آبی با ساختارهای شهری و روستایی	۳. رودخانه بهمدی		
					N38	۱. چشمه آب گرم گیودر			
جزایر و شبه جزایرها	جزیره بحل سیریک	-	تنب خلفان / کیو و سراهکون / بهمدی / تنک / خلیج جاسک غربی و شرقی / جزیره کیو و گتان / شبه جزیره	K1. کم‌تعدد و پراهمیت بودن در منطقه مکران هرمزگان K2. دسترسی مناسب K3. زیستگاه جانوران و رویشگاه گیاهان مختلف K4. امکان بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد	N40	۱. جزیره بحل سیریک			
					N41	۲. شبه جزیره جاسک			
					N42	۳. شبه جزیره تنب خلفان			

۳۹ حوزه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث		
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	فرهنگی
گشرها			جاسک	منطقه از جنبه‌های گوناگون K5. امکان تقویت ارتباط گردشگران با هم‌پیوندی‌ها و هم‌نشینی‌های طبیعی در مقاصد هدف K6. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی (عدم مداخلات انسانی شاخص و تخریبی) K7. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی K8. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران	N43 ۴. جزیره کپو و گتان			
				L1. منحصربه‌فرد و خاص منطقه مکران هرمزگان L2. امکان تقویت ارتباط گردشگران با جذابیت‌های دریایی و زیر آب L3. زیستگاه و پناهگاه آبزیان و گیاهان آبی مرتبط با حیات منطقه L4. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه‌های گوناگون (مانند صیادی و غواصی) L5. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی متفاوت در زیر آب (عدم مداخلات انسانی شاخص و تخریبی) L6. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی L7. دسترسی مناسب L8. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران، به‌ویژه غواصان	N44 ۱. مجموعه گشیرهای گنگان			
صیدگاه‌ها	صیدگاه گهرردو/ صیدگاه اسکله سیریک	صیدگاه کرگان		M1. تعدد و گستردگی در منطقه مکران هرمزگان M2. امکان استفاده از جنبه‌های عمومی و تفریحی فعالیت صیادی M3. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه صیادی	N45 ۱. صیدگاه کرگان			
					N46 ۲. صیدگاه گهرردو			
					N47 ۳. صیدگاه اسکله سیریک			
					N48 ۴. صیدگاه گنگان			



شماره حوزه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث				
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	ملیون فرهنگی	ناملموس فرهنگی		
			صیدگاه خلاصی/ صیدگاه نیزه‌ای	M4. تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و مشاغل بومی مرتبط M5. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی M6. نمایش و بازنمایی سنت‌های بومی - معیشتی منطقه M7. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران	۵. صیدگاه کوه مبارک	N49				
					۶. صیدگاه سورگلم	N50				
جانوران		شتر / پرنده‌نگری / سایر گونه‌های جانوری	شتر / پرنده‌نگری / سایر گونه‌های جانوری	O1. تعدد و گستردگی در منطقه مکران هرمزگان O2. پیشینه تاریخی و امکان شناخت و معرفی سنت‌های معیشتی O3. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی O4. بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه‌های گوناگون O5. استفاده از ظرفیت‌های جانوری به جهت برگزاری جشنواره‌های گوناگون O6. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران	۱. شتر	N51				
					۲. پرنده‌نگری	N52				
معماری و شهرسازی		قلعه شاداب (کلاکت یا کلات گت یا خداآفرین) / قلعه یا کلات ابراهیمی / بقایای قلعه نصرت‌آباد / تپه کوره خانه واحدی / تپه تم‌مهر / تپه تم‌لالی	قلعه شیرآهن / قلعه شیرآهن پایین / قلعه چهارشنبه میرفولاد / محوطه و قلعه کوه مبارک / اتاق‌های ساسانی کوه مبارک / عمارت تلگراف‌خانه / معبد آناهیتا / برج سیاه	P1. قدمت و پیشینه تاریخی اثر P2. دسترسی آسان و نسبت قرارگیری اثر با شهر و یا روستا P3. امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و عناصر معماری به واسطه هم‌نشینی P4. امکان معرفی ارزش‌های تاریخی فرهنگی منطقه P5. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی، پیرامون اثر P6. کیفیت ساختاری اثر و عدم وجود آسیب‌ها و	۱. قلعه میناب (بی‌بی مینو یا هزاره)	N53				
					۲. قدمگاه خضر (ع)	N54				
					۳. قدمگاه حضرت علی (ع)	N55				
					۴. قلعه شاداب (کلاکت یا کلات گت یا خداآفرین)	N56				

شماره	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث		
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	ملیون فرهنگی	ناملموس فرهنگی
		میرحاجی/ قلعه لاکو/ قلعه محمودی/	و سفید/ آرامگاه ابوالحسن مشهور به قبر/	مداخلات تخریبی	N57	۵. قلعه سیریک (کلات میرحاجی)		
معماری و بنا		تم چلو گاو میشی / تم حاجی آباد / محوطه باستانی نخل ابراهیمی / محوطه دروازه‌ی گشنو / محوطه پابرج / محوطه شاه ابراهیم / محوطه چاخا / آرامگاه سیدعلی حسن / امامزاده حسن مجتبی (ع) / امامزاده شهباز (ع) / امامزاده شاه مرعشی (ع) / امامزاده حضرت ابوالفضل (ع) / امامزاده امام رضا (ع) / امامزاده زین‌العابدین (ع) / امامزاده فخرآباد (ع) / امامزاده شاه اسماعیل (ع) / قدمگاه حضرت ابوالفضل (ع) / قدمگاه امام رضا (ع) / قدمگاه موسی	قلعه شهباز / قلعه گرائیک / قلعه یا کلات گروک / قلعه شهرآباد / خداداد (سرزه) / قلعه لبنی / قلعه (برج یا برج) چهارگانه شهداد اسماعیل / معبد عشاق / گنبد حریره / قدمگاه شاه محمد ولی / گمرک بندر کوهستک / محوطه‌های باستانی بندر کوهستک / قبرستان زُنْبُر / قبرستان تومان	P7. واجد ویژگی‌های انواع میراث طبیعی و فرهنگی به‌واسطه برگزاری آیین‌های خاص P8. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران	N58	۶. محوطه تاریخی کوهستک		
					N59	۷. قلعه شیرآهن		
					N60	۸. محوطه و قلعه کوه مبارک		
					N61	۹. اتاق‌های ساسانی کوه مبارک		
					N62	۱۰. عمارت تلگراف‌خانه		
					N63	۱۱. معبد آناهیتا		
					N64	۱۲. برج سیاه و سفید		
					N65	۱۳. امامزاده میرعمر علی (ع) یا امیر دیوان		
					N66	۱۴. دخمه و گورستان (گورستان جگین)		

ردیف	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث		
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	فرهنگی
	کازم (ع) / قدمگاه امام حسن مجتبی (ع) / قدمگاه خضر (ع) / قدمگاه علی (ع) / گورستان پا زیارت و گبری محمودی / گورستان گبری گبرانی / گورستان دمبیا / محله تاریخی شهید عمران / سایر آثار و یادمان‌های تاریخی و مذهبی	کهور / سایر قبرستان‌های قدیمی / سایر آثار و یادمان‌های تاریخی و مذهبی			N67 ۱۵. محلۀ تاریخی شهید عمران در میناب			
	روستای دم‌شهر / روستای شهوار قدیم / روستای هلوان / روستای کردرضوی / روستای شهرمادی / روستای بهمینی / روستای تل‌آبی / روستای بازپارت / روستای تیاب / روستای ماشهران / روستای گلشوار / روستای گیشنو / روستای چراغ‌آباد / روستای اون / روستای کولغ‌کاشی / روستای کهنه‌کلات / روستای راونگ	روستای زیارت / روستای گهردو / روستای میشی / روستای پالور / روستای کرتان / روستای طاهروی / روستای سرز	روستای بهمدی / روستای گیگن / روستای جگین / روستای گنگان / روستای سورگلم / روستای گابریک / روستای عبد / روستای سدیچ / روستای ونک	Q1. برخورداری از فرهنگ بومی و مواریت ناملموس اصیل Q2. پویایی و سرزندگی در عین تداوم تاریخی Q3. چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی در روستا Q4. کیفیت ساختاری بافت روستا و نبود آسیب‌ها و مداخلات تخریبی Q5. واجد ویژگی‌های انواع متنوع‌تری از میراث طبیعی و فرهنگی (وجود انواع پتانسیل‌های طبیعی - محیطی، معماری و فرهنگی) Q6. دسترسی آسان و نسبت قرارگیری روستا با شهرهای اصلی منطقه مکران Q7. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران	N68 ۱. روستای کرد رضوی N69 ۲. روستای بهمینی N70 ۳. روستای تیاب N71 ۴. روستای ماشهران N72 ۵. روستای اون N73 ۶. روستای گهردو N74 ۷. روستای میشی N75 ۸. روستای طاهروی N76 ۹. روستای بهمدی N77 ۱۰. روستای گیگن N78 ۱۱. روستای عبد			

ردیف	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث			
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	ملموس فرهنگی	ناملموس فرهنگی	
۳۴	میناب	سیریک	جاسک	<p>R1. تعدد و گستردگی استفاده در منطقه مکران هرمزگان</p> <p>R2. تداوم تاریخی استفاده از پوشش در منطقه</p> <p>R3. سبک و هنر خاص در دوخت</p> <p>R4. واجد ویژگی‌های انواع میراث فرهنگی ملموس به‌لحاظ تهیه و ناملموس به‌لحاظ استفاده</p> <p>R5. نشانگر بارز و نمایش‌دهنده‌ای عینی از سیمای تاریخی فرهنگی منطقه مکران</p>	N79	۱. گونه‌های لباس و پوشش سنتی - بومی در منطقه‌ی مکران			

شماره کتاب	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث		
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	فرهنگی
۱۰۰	آیین ازدواج / آیین‌های مربوط به زایمان / آداب و رسوم مذهبی و رسوم اجتماعی / موسیقی سنتی لوتی / تماشاه بلوچی و سئی چاپ / زهیری خواندن / اشعار سنتی حلو / اشعار سنتی حالو / اشعار سنتی موتک / آوای موسیقی و محللی در منطقه	آیین ازدواج / آیین‌های مربوط به زایمان / آداب و رسوم مذهبی و رسوم اجتماعی / موسیقی سنتی لوتی / تماشاه بلوچی و سئی چاپ / زهیری خواندن / اشعار سنتی حلو / اشعار سنتی حالو / اشعار سنتی موتک / آوای موسیقی و محللی در منطقه	آیین ازدواج / آیین‌های مربوط به زایمان / آداب و رسوم مذهبی و رسوم اجتماعی / موسیقی سنتی لوتی / تماشاه بلوچی و سئی چاپ / زهیری خواندن / اشعار سنتی حلو / اشعار سنتی حالو / اشعار سنتی موتک / آوای موسیقی و محللی در منطقه	S1. تعدد و گستردگی اجرا در منطقه مکران هرمزگان S2. منحصربه‌فرد و خاص منطقه مکران هرمزگان S3. تداوم تاریخی اجرای آیین‌ها و رسوم S4. نشانگر تفکرات و جهان‌بینی جامعه بومی مکران هرمزگان S5. تصویری از اتحاد قومی و عقیدتی در منطقه‌ی مکران هرمزگان	N80 ۱. آیین، رسوم و جشن‌های بومی محللی در منطقه مکران			

شماره حوزه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث		
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	فرهنگی	ملموس
بازاری	دارتوپا/ رمازا یا کپغا یا کپگا/ رحمونی/ درآ/ زراکوها/ لابی/ هشتا	دارتوپا/ رمازا یا کپغا یا کپگا/ رحمونی/ درآ/ زراکوها/ لابی/ هشتا	دارتوپا/ رمازا یا کپغا یا کپگا/ رحمونی/ درآ/ زراکوها/ لابی/ هشتا	T1. تعدد و گستردگی انجام بازی در منطقه مکران هرمزگان T2. تداوم تاریخی انجام بازی‌ها در میان نسل‌ها T3. استفاده از ظرفیت‌های بومی در برگزاری جشنواره‌های گوناگون فرهنگی، آیینی و تفریحی	۱. بازی‌های بومی در منطقه مکران N81			
غذاهای بومی	پودینه (پودنی) یا پودینی/ قلیه ماهی (نوارشت)/ قلیه میگو/ هواری / ماهی کباب/ چنگال/ حلوا داری/ کلمبا (کولومبا)/ کُلنَجی/ سوری/ فاجوش/ سوگه/ فوگه/ بریجی/ ساگو/ چشگ/ کلونتو/ انواع نان/ سایر غذاهای بومی و محلی	پودینه (پودنی) یا پودینی/ قلیه ماهی (نوارشت)/ قلیه میگو/ هواری / ماهی کباب/ چنگال/ حلوا داری/ کلمبا (کولومبا)/ کُلنَجی/ سوری/ فاجوش/ سوگه/ فوگه/ بریجی/ ساگو/ چشگ/ کلونتو/ انواع نان/ سایر غذاهای بومی و محلی	پودینه (پودنی) یا پودینی/ قلیه ماهی (نوارشت)/ قلیه میگو/ هواری/ ماهی کباب/ چنگال/ کلمبا (کولومبا)/ انواع نان/ زیربرنجی (لابرنجی)/ دیرایسی/ سیرداغ/ دوغيچ/ پیمازی/ آف و سیرک/ ارتوخ (چروک)/ شلکی/ حبیدگ یا خویدگ/ دارک/ کوپک/ گلبار/ سایر غذاهای بومی و محلی	U1. تعدد و گستردگی تهیه غذا در منطقه مکران هرمزگان U2. تداوم تاریخی در تهیه غذا U3. واجد ویژگی‌های انواع میراث فرهنگی ملموس و ناملموس U4. آداب خاص در تهیه و پخت غذا U5. استقبال پذیری از سوی گردشگران	۱. انواع غذاهای بومی در منطقه مکران N82			

۳۹ حوزه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث			
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	ملموس فرهنگی	غیر ملموس فرهنگی	ناملموس فرهنگی
جاذبه‌های صیادی بومی	صید چل‌بند/ صید حوربند/ صید کالده/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	صید چل‌بند/ صید کالده/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	صید چل‌بند/ صید حوربند/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	N83	۱. صید سنتی چل‌بند				
	صید چل‌بند/ صید کالده/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	صید چل‌بند/ صید کالده/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	صید چل‌بند/ صید حوربند/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	N84	۲. صید سنتی هو				
	صید چل‌بند/ صید کالده/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	صید چل‌بند/ صید کالده/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	صید چل‌بند/ صید حوربند/ صید چاردهی/ صید پارو/ صید کری/ صید مشتا/ صید قلاب/ صید سمرمهری/ سایر صیدهای سنتی	N85	۳. صید سنتی سمرمهری				
صنایع دستی	سفال میناب/ چادرشب‌بافی/ حصیربافی/ زری‌بافی (خصوص دوزی)/ نساجی بومی/ مانند/ گرگوربافی، چادربافی و توربافی/ سایر صنایع دستی	چادرشب‌بافی/ زری‌بافی (خصوص دوزی)/ نساجی بومی/ مانند/ گرگوربافی، چادربافی و توربافی/ سایر صنایع دستی	حصیربافی/ زری‌بافی (خصوص دوزی)/ خرسک‌بافی/ چننه‌بافی/ بافت سواس/ نساجی بومی/ مانند توربافی/ سایر صنایع دستی	N86	۱. صنایع دستی در منطقه مکران				

شماره حوزه	شهرستان‌های حوزه مکران استان هرمزگان			مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری	مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها	انواع میراث					
	میناب	سیریک	جاسک			طبیعی	ملموس فرهنگی	ناملموس فرهنگی			
منابع سنگین بومی	کارگاه مرمت لنج تیاب/ کارگاه ساخت و تعمیر قایق کرگان/ صنعت لنج‌سازی/ سایر کارگاه‌های مرتبط با لنج	کارگاه تعمیر قایق گهردو/ کارگاه ساخت لنج/ صنعت لنج‌سازی در سیریک/ سایر کارگاه‌های مرتبط با لنج	کارگاه ساخت و تعمیر قایق و لنج/ معادن/ سایر کارگاه‌های مرتبط با لنج	X1. قدمت و پیشینه تاریخی صنعت X2. امکان شناخت و معرفی فناوری خاص بومی X3. برخوردار از جذابیت‌های علمی حوزه صنعت دریایی و دریانوردی X4. امکان تجربه‌های بکر از جمله سفرهای دریایی X5. واجد ویژگی‌های انواع میراث فرهنگی ملموس و ناملموس X6. استقبال‌پذیری از سوی گردشگران و کمک به اقتصاد منطقه	N87	۱. کارگاه‌های ساخت و تعمیرات لنج و قایق در تیاب، سیریک و جاسک					
									پنجشنبه‌بازار میناب	N88	Y1. کم‌نظیر بودن در منطقه مکران هرمزگان Y2. قدمت و پیشینه تاریخی بازار Y3. پویایی و تداوم حیات بازار Y4. امکان ارائه صنایع و محصولات بومی، هنرهای سنتی بومی و کسب آورده اقتصادی Y5. دسترسی مناسب
بازارها	پنجشنبه‌بازار میناب/ سایر بازارها و بازارچه‌های مرزی	بازارچه مرزی میشی/ بازارچه مرزی بندر کوهستک/ سایر بازارها و بازارچه‌های مرزی	سایر بازارها و بازارچه‌های مرزی		N90	۳. بازارچه مرزی بندر کوهستک					



براساس یافته‌های جدول ۲، در میان صدها ظرفیت شناسایی شده در سواحل مکران هرمزگان، نود ظرفیت با مؤلفه‌های مرتبط با گردشگری انطباق غالب دارد و هرکدام در یک یا چند گروه از میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس) و طبیعی قرار می‌گیرد. در میان نود مصداق موردنظر، بیشترین تعداد مربوط به جاذبه‌های حوزه سواحل، جاذبه‌های معماری و شهرسازی و روستاها است؛ اما باید اذعان داشت که جاذبه‌های مربوط به حوزه پوشش گیاهی، خور یا تالاب و تپه‌های ساحلی نیز جزو مهم‌ترین مصداقی است که براساس پیمایش‌های میدانی با استقبال ویژه‌ای از سوی گردشگران روبه‌روست و جزو ظرفیت‌های شناخته‌شده منطقه به‌شمار می‌رود.

### بحث

وفق توصیف و طبقه‌بندی صورت‌پذیرفته از یافته‌های تحقیق، این یافته‌ها محدود به نوار ساحلی در محدوده مکران هرمزگان است و در بخش‌های دیگر منطقه مکران نیز این طبقه‌بندی قابل انجام است. این محدودیت مربوط به تحقیق حاضر است و علت آن کاهش سطح و افزایش عمق و دقت در فرایند مطالعات مکران به‌صورت طبقه‌بندی شده است. براساس یافته‌های جدول ۲، از میان ۹۰ مصداق منتخب گردشگری که در نوار ساحلی مکران هرمزگان شناسایی شده ۵۹ مصداق جزو میراث طبیعی این منطقه است. همچنین تعداد مصداق منتخب که در گروه میراث فرهنگی ملموس این ناحیه قرار می‌گیرد به ۴۶ نمونه و تعداد مصداق مرتبط با میراث فرهنگی ناملموس به ۳۷ نمونه می‌رسد. در میان مصداق موردبررسی نمونه‌هایی هستند که در دو یا حتی سه گروه تعریف شده از میراث یعنی میراث طبیعی، فرهنگی ملموس و فرهنگی ناملموس جای می‌گیرند و جزو میراث مشترک محسوب می‌شوند. بدین معنی که ممکن است در دل یک میراث طبیعی، میراثی فرهنگی مانند یک بنای شاخص تاریخی جای گرفته باشد یا فرهنگ منحصربه‌فردی در بهره‌گیری از آن میراث طبیعی وجود داشته باشد و آن را واجد ارزش‌های میراث فرهنگی ناملموس گرداند. براساس آنچه ذکر شد، در میان مصداق موردبررسی، ۱۱ نمونه هم‌زمان جزو میراث مشترک و واجد ارزش‌های میراث طبیعی و فرهنگی ملموس هستند. مصداقی که هم‌زمان ارزش‌های میراث طبیعی و فرهنگی ناملموس را تأمین می‌کنند، ۱۱ نمونه‌اند و ۱۸ نمونه از مصداق نیز هم‌زمان واجد ارزش‌های میراث فرهنگی ملموس و ناملموس‌اند. شایان ذکر است که ۶ مورد از مصداق معرفی شده هم‌زمان ارزش‌های هر سه گروه میراث طبیعی، فرهنگی ملموس و ناملموس را تأمین می‌کنند که عبارت‌اند از غار پالور، سواحل بالآمده عبد و بیاهی، شبه‌جزیره جاسک، روستای تیاب، روستای بهمدی و روستای عبد. در جدول ۳، پراکندگی مصداق شاخص گردشگری نوار ساحلی مکران هرمزگان در گروه‌های مختلف میراث فرهنگی (ملموس و ناملموس)، طبیعی و میراث مشترک ارائه شده است.

جدول ۳: پراکندگی مصادیق شاخص گردشگری به عنوان ظرفیت‌های میراثی در نوار ساحلی مکران هرمزگان

جمع مصادیق	میراث مشترک				میراث فرهنگی ناملموس	میراث فرهنگی ملموس	میراث طبیعی	انواع میراث
	طبیعی - فرهنگی ملموس - فرهنگی ناملموس	فرهنگی ملموس - فرهنگی ناملموس	طبیعی - فرهنگی ناملموس	طبیعی - فرهنگی ملموس				
۹۰	۶	۱۸	۱۱	۱۱	۲	۱۱	۳۱	تعداد مصادیق

جدول ۴ میزان انطباق هریک از مصادیق شاخص را با مؤلفه‌های شناسایی شده نشان می‌دهد و بیانگر مهم‌ترین ویژگی‌هایی است که در حوزه سواحل مکران هرمزگان به ارتقای صنعت گردشگری کمک می‌کند. در این جدول، کد N معرف مصادیق گردشگری و گویای مصادیقی است که با مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای گردشگری بیشترین انطباق را دارند و در گروه‌هایی چون پوشش گیاهی، باغات و مزارع، خورها یا تالاب‌ها، گل‌فشان‌ها طبقه‌بندی شده و ۹۰ مصادیق گردشگری را دربر می‌گیرند. کدهای A تا Y نیز معرف مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری‌اند که متناسب با هر گروه از مصادیق در نظر گرفته شده‌اند. ردیف‌های افقی جدول ۴ بیان می‌کند که هریک از مصادیق گردشگری چه تعداد از مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای صنعت گردشگری را دربر می‌گیرد. از دیدگاهی دیگر به این جدول می‌توان چنین دریافت که چه تعداد از مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای صنعت گردشگری در مصادیق گردشگری موجود در منطقه مکران هرمزگان وجود دارد.

جدول ۴: بررسی انطباق مصادیق شاخص با مؤلفه‌های گردشگری مرتبط در سواحل مکران هرمزگان

مؤلفه‌های غالب در ارتقای گردشگری										مصادیق دارای انطباق غالب با مؤلفه‌ها
A10	A9	A8	A7	A6	A5	A4	A3	A2	A1	پوشش گیاهی، باغات و مزارع
										N1
										N2
										N3
										N4
										N5
B10	B9	B8	B7	B6	B5	B4	B3	B2	B1	خور یا تالاب
										N6
										N7
										N8
										N9
										N10
										گل‌فشان
					C5	C4	C3	C2	C1	

									N11
									N12
			D5	D4	D3	D2	D1		کوه‌ها و اشکال فرسایش یافته
									N13
									N14
									N15
			E6	E5	E4	E3	E2	E1	غارها
									N16
									N17
									N18
									N19
			F6	F5	F4	F3	F2	F1	تپه‌های ساحلی
									N20
									N21
									N22
									N23
G9	G8	G7	G6	G5	G4	G3	G2	G1	سواحل
									N24
									N25
									N26
									N27
									N28
									N29
									N30
									N31
									N32
			H6	H5	H4	H3	H2	H1	دریاچه‌ها
									N33
									N34
			I5	I4	I3	I2	I1		رودخانه‌ها
									N35
									N36
									N37
			J5	J4	J3	J2	J1		چشمه و چشمه‌آبشار

								N38
								N39
K8	K7	K6	K5	K4	K3	K2	K1	جزایر و شبه جزیره‌ها
								N40
								N41
								N42
								N43
L8	L7	L6	L5	L4	L3	L2	L1	گشرها
								N44
	M7	M6	M5	M4	M3	M2	M1	صیدگاه‌ها
								N45
								N46
								N47
								N48
								N49
								N50
								N51
								N52
P8	P7	P6	P5	P4	P3	P2	P1	معماری و شهرسازی
								N53
								N54
								N55
								N56
								N57
								N58
								N59
								N60
								N61
								N62
								N63
								N64
								N65
								N66
								N67

Q7	Q6	Q5	Q4	Q3	Q2	Q1	روستاهای دارای ویژگی‌های خاص گردشگری
							N68
							N69
							N70
							N71
							N72
							N73
							N74
							N75
							N76
							N77
							N78
		R5	R4	R3	R2	R1	پوشش و تزئینات وابسته
							N79
		S5	S4	S3	S2	S1	آیین‌ها و رسوم
							N80
				T3	T2	T1	بازی‌ها
							N81
		U5	U4	U3	U2	U1	غذاهای بومی
							N82
		V5	V4	V3	V2	V1	جاذبه‌های صیادی بومی
							N83
							N84
							N85
		W6	W5	W4	W3	W2	صنایع دستی
							N86
		X6	X5	X4	X3	X2	صنایع سنگین بومی
							N87
Y7	Y6	Y5	Y4	Y3	Y2	Y1	بازار
							N88
							N89
							N90

براساس جدول ۴، در میان مصادیق شاخص گردشگری از نوع میراث طبیعی می‌توان به جنگل‌های مانگرو، خور یا تالاب تیاب، گل‌فشان پوراف سرزه، کوه‌های آهکی و مریخی، غار چله‌خانه سرزه، تپه‌های ساحلی کوهستک، سواحل شهری جاسک، دریاچه نمک کلر بند و دریاچه شیرین بحل، رودخانه میناب، چشمه‌های گوگردی سدیچ، جزیره بحل سیریک، مجموعه گشراهای منطقه، صیدگاه گهردو، و جانورانی چون شتر اشاره کرد که بیشترین میزان مطابقت با ویژگی‌های گردشگری را دارند. از مصادیق شاخصی که در گروه میراث فرهنگی ملموس قرار می‌گیرند نیز می‌توان به محوطه قلعه و کوه مبارک، روستای گیگن، پوشش و تزئینات وابسته، صنایع دستی، صنایع سنگین بومی و پنجشنبه‌بازار میناب در میان بازارها اشاره کرد که ارزش فراوانی دارند. در نهایت، آیین‌ها و رسوم، بازی‌ها، غذاها و روش‌های صید سنتی در گروه میراث فرهنگی ناملموس قرار می‌گیرند.

در میان ویژگی‌های شاخص گردشگری که مورد توجه تعداد غالبی از مصادیق واقع شده و در واقع مصادیق مزبور تأمین‌کننده این ویژگی‌ها هستند می‌توان به بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه از جنبه‌های گوناگون و امکان تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت و فضای بکر پیرامون اشاره کرد؛ اما این ویژگی‌ها از سوی برخی مصادیق تأمین شده و مورد توجه برخی دیگر قرار نگرفته و تأمین نشده است. در مقابل، ویژگی‌هایی همچون استقبال‌پذیری از سوی گردشگران، که یکی از مهم‌ترین‌ها در خصوص موضوع گردشگری و ارتقای آن است، یا بکربودن و عدم مداخلات ساختاری از سوی بسیاری از مصادیق تأمین نشده و در مقایسه با سایر ویژگی‌ها در ارتقای صنعت گردشگری منطقه نقش کم‌رنگ‌تری دارند.

### نتایج تحقیق

در پاسخ به سؤال نخست و متناسب با اهداف تحقیق، مهم‌ترین ویژگی‌های مرتبط با گردشگری که در اکثر مصادیق شاخص دیده شده است، بهره‌وری اقتصادی و کمک به اقتصاد منطقه، تقویت ارتباط گردشگران با طبیعت بکر پیرامون، کم‌نظیربودن در منطقه، استقبال‌پذیری از سوی گردشگران و وجود چشم‌اندازهای زیبا، بکر و طبیعی است. با تکیه بر این ویژگی‌ها، شاخص‌ترین مصادیق گردشگری واجد ارزش در گروه مواریت طبیعی و فرهنگی ملموس و فرهنگی ناملموس به شرح زیر است:

- مواریت طبیعی: جنگل‌های مانگرو، خور یا تالاب تیاب، گل‌فشان پوراف سرزه، کوه‌های آهکی و مریخی، غار چله‌خانه سرزه، تپه‌های ساحلی کوهستک، سواحل شهری جاسک، دریاچه نمک کلر بند و دریاچه شیرین بحل، رودخانه میناب، چشمه‌های گوگردی سدیچ، جزیره بحل سیریک، مجموعه گشراهای منطقه، صیدگاه گهردو، جانورانی چون شتر.
- مواریت فرهنگی ملموس: محوطه قلعه و کوه مبارک، روستای گیگن، پوشش و تزئینات وابسته، صنایع دستی، صنایع سنگین بومی و پنجشنبه‌بازار میناب.
- مواریت فرهنگی ناملموس: آیین‌ها و رسوم، بازی‌ها، غذاها و روش‌های صید سنتی.

در پاسخ به سؤال دوم و متناسب با اهداف تحقیق باید اذعان داشت که، با توجه به تعدد مصادیق

واجد ارزش‌های میراث طبیعی، این گروه از مصادیق اهمیت بیشتری در گردشگری دارند. تعداد مصادیق گردشگری که با میراث طبیعی ارتباط دارند جمعاً به ۵۹ مصداق می‌رسد که از میان آن‌ها ۳۱ مصداق در گروه میراث طبیعی، ۱۱ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ملموس، ۱۱ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ناملموس و ۶ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ملموس قرار دارند. پس از این مصادیق، مصادیق گردشگری که ارزش‌های میراث فرهنگی ملموس دارند حائز اهمیت‌اند و تعداد آن‌ها جمعاً به ۴۶ مورد می‌رسد که در میان آن‌ها ۱۱ مصداق در گروه میراث فرهنگی ملموس، ۱۱ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ملموس، ۱۸ مصداق در گروه میراث مشترک فرهنگی ملموس - فرهنگی ناملموس و ۶ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ملموس - فرهنگی ناملموس قرار دارند. در آخر مصادیق واجد ارزش‌های میراث فرهنگی ناملموس با کمترین تعداد در جایگاه سوم برنامه‌ریزی برای قرارگیری در برنامه‌های گردشگری خواهند بود. تعداد این مصادیق به ۳۷ نمونه می‌رسد که در میان آن‌ها ۲ مصداق در گروه میراث فرهنگی ناملموس، ۱۱ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ناملموس، ۱۸ مصداق در گروه میراث مشترک فرهنگی ملموس - فرهنگی ناملموس و ۶ مصداق در گروه میراث مشترک طبیعی - فرهنگی ملموس - فرهنگی ناملموس قرار دارند.

### پیشنهاد‌های آتی

با انجام تحقیق حاضر، بستر لازم برای برنامه‌ریزی راهبردی در جهت ارتقای صنعت گردشگری در منطقه مکران هرمزگان مبتنی بر تأمین مؤلفه‌های مؤثر در ارتقای این صنعت در ظرفیت‌های گردشگری شناسایی شده فراهم شده است. در تحقیقات آتی، با اولویت‌بندی در حوزه ظرفیت‌های میراث طبیعی و فرهنگی ملموس و فرهنگی ناملموس، می‌توان به تقویت پتانسیل‌های گردشگری مرتبط با این ظرفیت‌ها پرداخت. همچنین تدوین طرح جامع گردشگری در منطقه مکران هرمزگان و تهیه نقشه‌هایی جامع از پتانسیل‌های گردشگری در حوزه‌های گوناگون همچون گردشگری طبیعی، فرهنگی - تاریخی و درمانی یکی از پیشنهاد‌های اساسی این تحقیق است که بدون شک به استقبال فراوان گردشگران هریک از حوزه‌های گردشگری خواهد انجامید و زمینه‌های تحول و گسترش اشتغال را در منطقه فراهم خواهد آورد.

## منابع

- احمدی لاشکی، محمدجواد، شیخ‌الاسلامی، علیرضا (۱۳۹۴). «آمایش منطقه‌ای و توسعه پایدار گردشگری، مطالعه موردی: مناطق چالوس، کلاردشت و نوشهر». اولین همایش بین‌المللی و چهارمین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پایدار، همدان.
- تقوایی، مسعود، وارثی، حمیدرضا، درکی، افشین (۱۳۹۰). «بررسی نقش نورپردازی در توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر اصفهان)». *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، سال دوم، شماره ۸، ص ۱-۱۸.
- توحیدی، فایق (۱۳۸۱). *آشنایی با میراث فرهنگی*. انتشارات سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی تهران.
- جعفری، علی و فتاحی دارنی، مهدی (۱۳۹۲). «بررسی جاذبه‌ها، میراث فرهنگی و ظرفیت‌های گردشگری در توسعه پایدار، نمونه موردی روستای کندوله از توابع استان کرمانشاه». *اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت‌گردی و جغرافیا، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان*.
- جعفری صمیمی، احمد و خیره، شیما (۱۳۹۲). «اثر گردشگری بر توسعه انسانی». *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال دوم، شماره ۷، ص ۱۱-۲۴.
- حجت، مهدی (۱۳۸۰). *میراث فرهنگی در ایران، سیاست‌ها برای یک کشور اسلامی*. تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور (پژوهشگاه).
- حسن‌پور لمر، سعید، ستاری ساربانقلی، حسن (۱۳۹۲). «بررسی و تحلیل نقش صنعت گردشگری در ساختار شهرهای تاریخی، مطالعه موردی شهر تاریخی ماسوله». *اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت‌گردی و جغرافیا، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان*.  
[www.civilica.com/Paper-CTHG01-CTHG01\\_115.html](http://www.civilica.com/Paper-CTHG01-CTHG01_115.html)
- دلاور، علی (۱۳۷۴). *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*، تهران: انتشارات رشد.
- رضوانفر، مرتضی (۱۳۹۵). «رویکردی انسان‌شناختی به: گفتمان میراث طبیعی و گردشگری روستایی». *جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی، سال هفتم، شماره ۱، ص ۱۵۱-۱۳۳*.
- رضوانی، علی‌اصغر (۱۳۸۰). «اکوتوریسم و نقش آن در حفاظت محیط‌زیست». *محیط‌شناسی*، دوره ۲۹، شماره ۳۱، ص ۱۱۵-۱۲۲.
- زارع اشکذری، سیدمحمد، سقایی، محسن، موسوی، میرنجف و مختاری ملک‌آبادی، رضا (۱۳۹۵). «تحلیلی بر نقش جاذبه‌های میراث فرهنگی در توسعه و جذب گردشگری شهری در ایران مرکزی». *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، دوره ۴۸، شماره ۳، ص ۴۰۷-۴۲۷.
- عباس‌زاده، مظفر، محمدمرادی، اصغر، سلطان‌احمدی، الناز (۱۳۹۴). «نقش ارزش‌های میراث معماری و شهری در توسعه گردشگری فرهنگی، مطالعه موردی بافت تاریخی ارومیه». *فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات شهری*، دوره ۴، شماره ۱۴، ص ۷۷-۹۰.
- غنمی، امید، صمدی، یونس، چراغی، سوسن (۱۳۸۵). *مجموعه قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها و معاهدات سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری*. تهران: سازمان میراث فرهنگی.
- فروودی، رحمت‌الله، شورجه، محمود و صبوری، حسن (۱۳۸۹). «برآورد اثر تغییرات فصلی بر درآمد گردشگری در معبد آناهیتا با تحلیل رگرسیونی». *مجله جغرافیا و توسعه*، دوره ۸، شماره ۱۷، ص ۴۵-۶۲.
- کبیری هندی، مریم و دانه‌کار، افشین (۱۳۹۰). «رویکرد یک‌پارچه در مدیریت و حفاظت میراث طبیعی و فرهنگی». *نامه باستان‌شناسی*، دوره اول، شماره ۱، ص ۱۴۷-۱۵۹.



- کیانی، اکبر و درویشی، حسین (۱۳۹۲). «نقش چشم‌اندازهای طبیعی و تاریخی در جذب گردشگر و توسعه گردشگری شهری، مطالعه موردی شهر دره‌شهر». *اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت‌گردی و جغرافیا، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان همدان*. [www.civilica.com/Paper-CTHG01-CTHG01\\_107.html](http://www.civilica.com/Paper-CTHG01-CTHG01_107.html)
- محمدی‌زاده، ماریا (۱۳۹۴). «اولویت‌بندی مناطق خور خلاصی، جگین و کوئیک در شهرستان جاسک جهت توسعه اکوتوریسم با استفاده از روش دلفی و مدل TOPSIS». *فصل‌نامه جغرافیای طبیعی، سال هشتم، شماره ۲۷، ص ۱۳-۲۴*.
- مسقطی، عبدالخالق (۱۳۹۵). «پتانسیل‌سنجی و قابلیت‌سنجی استفاده از توانمندی‌های سواحل مکران در راستای توسعه پایدار». *همایش ملی فرصت‌های کارآفرینی و سرمایه‌گذاری در سواحل مکران، دانشگاه بین‌المللی چابهار*. [www.civilica.com/Paper-IOECONF01-IOECONF01\\_017.html](http://www.civilica.com/Paper-IOECONF01-IOECONF01_017.html)
- موسوی، مرضیه (۱۳۹۲). «اثرات مدیریت و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی». *اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت‌گردی و جغرافیا، همدان، دانشکده شهید مفتح*.
- مهرآفرین، رضا، علیزاده، فاطمه، شیرازی، روح‌الله (۱۳۹۱). «سفال مکران در دوره اشکانی و همگونی‌های آن با مناطق همجوار». *نشریه نامه باستان‌شناسی، دوره ۲، شماره ۳، ص ۷-۲۴*.
- نعمتی‌نیا، عبدالقیوم (۱۳۹۵). «اهمیت ژئواستراتژیک سواحل مکران». *همایش ملی فرصت‌های کارآفرینی و سرمایه‌گذاری در سواحل مکران، دانشگاه بین‌المللی چابهار*. [www.civilica.com/Paper-IOECONF01-IOECONF01\\_035.html](http://www.civilica.com/Paper-IOECONF01-IOECONF01_035.html)
- نکوئی صدری، بهرام (۱۳۸۸). *مبانی زمین‌گردشگری با تأکید بر ایران*. تهران: انتشارات سمت.

- Andersen, I. M. V., Blichfeldt, B. S., & Liburd, J. J. (2016). "Sustainability in coastal tourism development: an example from Denmark". *Current Issues in Tourism*, 21(12), 1329-1336.
- Tover, C., & Lokwood, M. (2008). "Social impacts of tourism: an Australian regional case study". *International Journal of Tourism Research*, 10(4), 365- 378.
- Edgell, D. L. (2006). *Managing Sustainable Tourism: A Legacy for the Future*. Haworth Hospitality Press. Original from Pennsylvania State University.
- ICOMOS (2000). fundamental research Collection of technical office, 195-204. [books.google.com/books?id=9FxsBgAAQBAJ&pg=PA242&dq=ICOMOS+2000&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiB3OcklvLmAhVS66QKHVq7DBkQ6AEIJTAA#v=onepage&q=ICOMOS%202000&f=false](https://books.google.com/books?id=9FxsBgAAQBAJ&pg=PA242&dq=ICOMOS+2000&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiB3OcklvLmAhVS66QKHVq7DBkQ6AEIJTAA#v=onepage&q=ICOMOS%202000&f=false)
- Habibi. S. M, & Maghsoudi, M. (2010). *Urban Renovation: International Definitions, Theories, Experiences, Charters & Declarations, Urban Methods and Operations*. 4th Edition. University of Tehran Press, 151-154.
- Jopela, A. (2011). "Traditional Custodianship: a useful framework for heritage management in southern Africa?". *Conservation and Management of Archaeological Sites*, 13(2-3), 103-122.
- Page, S. J., Hartwell, H., Johns, N., Fyall, A., Ladkin, A., & Hemingway, A. (2017). "Case study: Wellness, tourism and small business development in a UK coastal resort: Public engagement in Practice". *Tourism Management*, 60, 466-477. doi: 10/1016/ j. tourman. 2016/12/014.
- Rezvani, A. A. (1995). *Geography and Tourism*. 2<sup>Th</sup> Edition. Tehran: Payame noor Publication. [In Persian].
- Walpole, M. J., & Goodwin, H. J. (2000). "Local Economic Impacts of Daragon in Indonesia". *Juornal of Annals of Tourism Research*, 6(3), 31-40.